

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту

Факультет фізичного виховання

Кафедра педагогіки і психології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри педагогіки і психології

Андрюшина Л.Л.

_____

“ ” _____ 2018 року

Р о б о ч а   п р о г р а м а   н а в ч а л ь н о ї   д и с ц и п л і н и

**ПСИХОЛГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ АДАПТИВНОЇ ФІЗИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ І СПОРТУ**

(шифр і назва навчальної дисципліни)

ступінь вищої освіти	«Магістр» (шифр і назва галузі)
галузь знань	01 Освіта/Педагогіка (шифр і назва галузі)
Спеціальність	017 Фізична культура і спорт (шифр і назва спеціальності)
	014 Середня освіта (шифр і назва спеціальності)
факультет, відділення	Фізичного виховання; фізичної культури і спорту (назва факультету, відділення)
Вид дисципліни	за вибором

2018/2019 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни – **«Психолого-педагогічні основи адаптивної фізичної культури і спорту»** для здобувачів ступеню вищої освіти Магістр, галузі знань - 01 – «Освіта/педагогіка», спеціальності 014-«Середня освіта», 017 – «Фізична культура і спорт».

Розробник: Шуба Вікторія Вікторівна,
Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри педагогіки і психології, факультету фізичного виховання, Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту.

Протокол № 17 від “11” червня 2018 року

Завідувач кафедри педагогіки і психології _____ Л.Л. Андрюшина

11 червня 2018 року

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань <u>01 Освіта/Педагогіка</u> (шифр і назва)	Нормативна
Модулів – 3	Спеціальність: <u>017 Фізична культура і спорт</u> <u>014 Середня освіта</u>	Рік підготовки:
Змістових модулів – 3		2-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання		Семестр
Загальна кількість годин – 90		3-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 20 самостійної роботи студента – 70	Освітньо-кваліфікаційний рівень: «Магістр»	Лекції
		10 год.
		Практичні, семінарські
		10 год.
		Лабораторні
		Самостійна робота
		70 год.
Індивідуальні завдання:		
Вид контролю: залік		

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 1:3,5.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: Вивчення курсу «Психолого-педагогічні основи адаптивної фізичної культури і спорту» студентами Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту передбачає озброєння студентів науково-педагогічними знаннями та вміннями, які вони можуть застосовувати у практичних умовах. Засвоїти знання з психологічних особливостей роботи з людьми, які мають особливі вади у розвитку чи при отриманні травм; ознайомитися з особливостями у психологічній і психофізичній сферах людей з особливими потребами під час життєдіяльності та соціалізації; ознайомитися з методиками діагностики та особливостями роботи з ними для людей з особливими потребами; ознайомитися з методиками психологічної роботи з людьми з особливими потребами різного віку і різних нозологічних груп.

Інтенсивні зміни у соціокультурному і економічному житті суспільства, що відбуваються в останні десятиріччя, вимагають якісного перетворення і змісту праці: розширення поля професійної діяльності; поглиблення мобільності людини у різних професійних сферах; поява потреби в оволодінні новими професіями, що з'явилися на ринку праці.

Внаслідок цих змін економічному і соціальному житті України постають нові, більш складні, завдання перед системою професійної освіти. Саме тому актуалізується необхідність психолого-педагогічної освіти фахівця.

Психолого-педагогічна освіта необхідна людині, по-перше, для того щоб вивчити, розуміти і розвивати власну особистість; по-друге, створювати сприятливі умови для виховання підростаючого покоління; по-третє, щоб бути більш компетентним у професійній діяльності.

Програма складена відповідно до вимог Закону України «Про вищу освіту», Освітньо-кваліфікаційної характеристики та Освітньо-професійної програми підготовки магістра у галузі спорту вищих досягнень та діючих навчальних планів. Вивчення дисципліни «Психолого-педагогічні основи адаптивної фізичної культури і спорту» поділяється на тісно пов'язані між собою блоки. Зміст навчального матеріалу дозволить викладачеві використовувати різні форми і методи навчання, поєднуючи сучасні вимоги, рівень підготовленості студентів, специфіку їх професійної спрямованості. Оптимізація психологічної освіти забезпечує майбутнього магістра ґрунтовими теоретичними знаннями та практичними професійними вміннями з мінімальними витратами часу та зусиль студентів і викладачів. При вивченні дисципліни активно використовуються між предметні зв'язки з дисциплінами загальноосвітнього, гуманітарного, соціально-економічного циклу, медико-біологічного циклу, спеціально-теоретичного циклу, спеціально-педагогічного циклу.

Завдання: Навчити студентів практичним прийомам діагностики та особливостям психологічної роботи з людьми з особливими потребами різних нозологічних груп і різних вікових груп, а також роботі з сім'ями, які мають дитину чи дорослого з особливими потребами.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати: Теоретичні знання з нозологічних особливостей і психологічні особливості життєдіяльності людей, які мають деякі вади у розвитку чи при отриманні травми. Методи діагностики психологічних особливостей, основи психологічної роботи з особами з особливими потребами.

вміти: Використовувати теоретичні знання, які студент отримує на лекціях. Використовувати методи психологічної діагностики осіб з особливими потребами, вміти знаходити різницю між особами з особливими потребами здоровими у психологічній та психофізичній сфері, а також вміти використовувати елементарні методи психологічної роботи з даною соціальною групою різного віку і нозологічних груп.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Методологічні основи курсу «Психолого-педагогічні основи адаптивної фізичної культури і спорту»

Тема 1. Введення до курсу «Психолого-педагогічні основи адаптивної фізичної культури і спорту».

Поняття «людина з обмеженими фізичними можливостями» і «ступінь втрати здоров'я». Підстава для визначення ступеня втрати здоров'я громадян, які мають особливі вади. Критерії встановлення ступеня втрати здоров'я. Історичний аспект питання. Причини втрати здоров'я. Висновки психолога при визначенні втрати здоров'я.

Тема 2. Особливості нозологічних груп у дорослих і дітей з особливими потребами.

Нозологічні групи для дітей. Основні нозологічні групи у дорослих.

Змістовий модуль 2. Психологічна характеристика нозологічних груп

Тема 3. Характеристики психічного розвитку дорослих і дітей з обмеженими можливостями різних нозологічних груп.

Особливості психічного розвитку людей різних нозологічних груп. Особливості психічного розвитку дітей з порушеннями зору. Особливості психічного розвитку дітей з порушеннями слуху. Особливості психічного розвитку дітей з розумовою відсталістю. Особливості психічної діяльності при ДЦП. Особливості психічної діяльності при ураженні спинного мозку. Особливості психічної діяльності при вроджених аномаліях розвитку і після ампутації кінцівок.

Тема 4. Внутрішня картина хвороби.

Соматичний стан і психіка людини. Поняття «здоров'я людини». Типи реакції на хворобу. Тип становлення до хвороби. Амбівалентність відносини хворого до хвороби. Переживання хвороби в часі. Вікові особливості внутрішньої картини хвороби.

Змістовний модуль 3. Особливості психолого-педагогічної роботи з людьми з обмеженими фізичними можливостями

Тема 5. Психолого-педагогічні особливості роботи у різних вікових групах з людьми з обмеженими фізичними можливостями.

Основні закономірності сімей з обмеженнями. Адаптаційні особливості дітей з обмеженими фізичними особливостями в сім'ї і поза нею. Співвідношення особистісних характеристик. Раннє втручання в розвиток. Шанси на повноцінне життя. Роль родини у становленні особистості дитини з порушеннями у здоров'ї.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	денна форма				
	усього	у тому числі			
Л		Сем	Пр	С.р.	
Змістовий модуль 1. Методологічні основи курсу «Психолого-педагогічні основи адаптивної фізичної культури і спорту»					
Тема 1. Введення до курсу «Психолого-педагогічні основи адаптивної фізичної культури і спорту»		2	2		10
Тема 2. Особливості нозологічних груп у дорослих і дітей		2	2		15
<i>Разом за змістовим модулем 1</i>	30	4	4		25
Змістовий модуль 2. Психологічні характеристики нозологічних груп					
Тема 3. Характеристика психічного розвитку дорослих і дітей з обмеженими можливостями різних нозологічних груп		2	2		15
Тема 4. Внутрішня картина хвороби		2	2		10
<i>Разом за змістовим модулем 2</i>	30	4	4		25
Змістовий модуль 3. Особливості психолого-педагогічної роботи з людьми з обмеженими фізичними можливостями					
Тема 5. Психолого-педагогічні особливості роботи у різних вікових групах з людьми з обмеженими фізичними можливостями		2	2		20
<i>Разом за змістовним модулем 3</i>	30	2	2		20
<i>Всього</i>	90	10	10		70

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
Змістовий модуль 1. Методологічні основи курсу «Психолого-педагогічні основи адаптивної фізичної культури і спорту»		4
1.	Тема 1. Введення до курсу «Психолого-педагогічні основи адаптивної фізичної культури і спорту»	2
2.	Тема 2. Особливості нозологічних груп у дорослих і дітей з особливими потребами.	2

Змістовий модуль 2. Психологічна характеристика нозологічних груп		4
3.	Тема 3. Характеристики психічного розвитку дорослих і дітей з обмеженими можливостями різних нозологічних груп.	2
4.	Тема 4. Внутрішня картина здоров'я.	2
Змістовий модуль 3. Особливості психолого-педагогічної роботи з людьми з обмеженими фізичними можливостями		2
5.	Тема 5. Психолого-педагогічні особливості роботи у різних вікових групах з людьми з обмеженими фізичними можливостями.	2

8. Самостійна робота

№ Теми	Назва теми	Кількість Годин
Змістовий модуль 1-2. Методологічні основи курсу «Психолого-педагогічні основи адаптивної фізичної культури і спорту». Психологічна характеристика нозологічних груп.		50
1.	Написання реферату на тему: «Психологічні особливості роботи....(обрати захворювання чи травму, яке приводе до втрати здоров'я).»	50
Змістовий модуль 3. Особливості психолого-педагогічної роботи з людьми з обмеженими фізичними можливостями		20
2.	Обрати художній фільм, де розповідається про психологічні особливості людей з особливими потребами. Подивитися його. Описати психологічні особливості життєдіяльності людей з особливими потребами	20
Разом		70

10. Методи навчання

Лекції, семінарські заняття. Вивчення навчально-методичної літератури, самостійна робота студента. Використання методів наочності у процесі лекційних, семінарських та практичних занять.

11. Методи контролю

1. Поточний контроль – опитування та/чи виконання практичної роботи з теми заняття та самостійна робота студента (сума балів опитування (практична робота) та самостійна робота). Підсумкова кількість балів за змістовий модуль визначається, як середнє арифметичне значення балів за результатами поточного контролю з усіх тем.

2. Підсумковий контроль - складання заліку з дисципліни.

Підсумкова оцінка заліку включає в себе середнє арифметичне значення балів змістових модулів.

Орієнтований перелік питань, які визначаються як питання поточного та семестрового контролю.

- 1) Поняття «людина з обмеженими фізичними можливостями» і «ступінь втрати здоров'я».
- 2) Підстава для визначення ступеня втрати здоров'я громадян, які мають особливі вади.

- 3) Критерії встановлення ступеня втрати здоров'я.
- 4) Історичний аспект питання.
- 5) Причини втрати здоров'я.
- 6) Висновки психолога при визначенні втрати здоров'я.
- 7) Нозологічні групи для дітей.
- 8) Основні нозологічні групи у дорослих.
- 9) Особливості психічного розвитку людей різних нозологічних груп.
- 10) Особливості психічного розвитку дітей з порушеннями зору.
- 11) Особливості психічного розвитку дітей з порушеннями слуху.
- 12) Особливості психічного розвитку дітей з розумовою відсталістю.
- 13) Особливості психічної діяльності при ДЦП.
- 14) Особливості психічної діяльності при ураженні спинного мозку.
- 15) Особливості психічної діяльності при вроджених аномаліях розвитку і після ампутації кінцівок.
- 16) Соматичний стан і психіка людини.
- 17) Поняття «здоров'я людини».
- 18) Типи реакції на хворобу.
- 19) Тип становлення до хвороби.
- 20) Амбівалентність відносини хворого до хвороби.
- 21) Переживання хвороби в часі.
- 22) Вікові особливості внутрішньої картини хвороби.
- 23) Основні закономірності сімей з обмеженнями.
- 24) Адаптаційні особливості дітей з обмеженими фізичними особливостями в сім'ї і поза нею.
- 25) Співвідношення особистісних характеристик.
- 26) Раннє втручання в розвиток.
- 27) Шанси на повноцінне життя.
- 28) Роль родини у становленні особистості дитини з порушеннями у здоров'ї.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

(Залік)

	№ теми	Опитування, Практична роб	Самостійна робота
Змістовий модуль 1	T1	30 – 50	30 – 50
	T2	30 – 50	
Сума за змістовим модулем 1	60 – 100		
Змістовий модуль 2	T3	30 – 50	30 – 50
	T4	30 – 50	
Сума за змістовим модулем 2	60 – 100		
Змістовий модуль 3	T5	30 – 50	30 – 50
Сума за змістовим модулем 3	60 – 100		
Середнє арифметичне за змістовими модулями	60 – 100		

Критерії оцінки опитування за пройденою темою

(залік)

Кількість балів	Критерії оцінювання

47-50	Студент бездоганно відповів на питання, навів багато прикладів, проявив глибокі системні знання програмного матеріалу, основної і допоміжної літератури з предмету вивчення.
45-48	Студент правильно відповів на питання, але навів не достатньо прикладів, проявив хороші знання програмного матеріалу, основної і допоміжної літератури з предмету вивчення.
41-44	Студент на достатньому рівні відповів на питання, навів достатньо прикладів, проявив знання програмного матеріалу та основної літератури з предмету вивчення.
37-40	Студент не досить повно відповів на питання, не зовсім послідовно і логічно, припустився помилок, але навів приклади, виявив достатні знання програмного матеріалу та основної літератури з предмету вивчення.
33-36	Студент не послідовно і не логічно відповів на питання та не навів достатньо прикладів, але проявив знання програмного матеріалу та основної літератури з предмету вивчення.
30-32	Студент не послідовно, не логічно, із суттєвими помилками відповів на питання, не навів прикладів, але проявив знання програмного матеріалу з предмету вивчення.
1 – 29	Відповідь студента не розкриває суті питань.
0	Студент не зробив спроби відповісти на питання.

**Критерії оцінки виконання самостійної роботи
(залік)**

Кількість балів	Критерії оцінювання
47-50	Студент бездоганно виконав самостійну роботу в повному обсязі та своєчасно, обґрунтовано та чітко виклав відповідь, під час виконання використав сучасну літературу, застосовує теоретичні знання при виконанні практичних завдань, наводить приклади, правильно оформив роботу.
45-48	Студент правильно виконав самостійну роботу в повному обсязі але несвоечасно, обґрунтовано та чітко виклав відповідь, під час виконання використав сучасну літературу, вміє застосовувати теоретичні знання при виконанні практичних завдань, наводить приклади, не зовсім правильно оформив роботу.
41-44	Студент виконав самостійну роботу не в повному обсязі або несвоечасно, під час її виконання використав сучасну літературу, не користується набутими знаннями при виконанні практичних завдань, вміє наводити окремі приклади, оформлення роботи відповідає встановленим вимогам.
37-40	Студент виконав самостійну роботу не в повному обсязі або несвоечасно, під час її виконання не використовував сучасну літературу, частково використовує теоретичний матеріал при виконанні практичного завдання, вміє наводити окремі приклади, правильно оформив роботу.
33-36	Студент виконав самостійну роботу не в повному обсязі або несвоечасно, під час її виконання не використовував сучасну літературу, не вміє застосовувати знання при виконанні завдань практичного характеру, намагається наводити приклади, правильно оформив роботу.
30-32	Студент виконав самостійну роботу не в повному обсязі та несвоечасно, під час її виконання не використовував сучасну літературу, не розуміє ролі теоретичного матеріалу при виконанні завдань практичного характеру, приклади не наводить,

	оформлення роботи не відповідає встановленим вимогам.
1 – 29	Виконання самостійної роботи не розкриває суті завдання.
0	Студент не виконав самостійну роботу.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

1. Тексти лекцій
2. Тексти семінарських занять.
3. Рекомендована література.
4. Мультимедійний матеріал.
5. Відеофільми за темою курсу на вибір.

14. Рекомендована література

14.1 Базова

1. Шуба В.В. Психолого-педагогічні аспекти роботи з людьми з обмеженими фізичними можливостями: Монографія. – Д: «Інноваці», 2016 – 226 с.
2. Апанасенко Г.А. Охорона здоров'я здорових : деякі проблеми теорії і практики / Г.А. Апанасенко // Валеологія : Діагностика, засоби і практика забезпечення здоров'я. – СПб. : Питер, 2003. – С. 49-60.
3. Бріскін Ю.А. Адаптивний спорт. Спеціальні олімпіади : Навч. посібник / Ю.А. Бріскін – Львів : «Ахіл», 2003. – 128 с.
4. Бріскін Ю.А. Параолімпійський спорт : навчальний посібник за заг. ред. канд. психол. наук, доцента Ю.А. Бріскіна / [Ю.А. Бріскін, А.В. Передерій, В.В. Строкатов]. – Львів : «Арал», 2001. – 141 с.
5. Бріскін Ю.А. Параолімпійський спорт. Курс лекцій / [Ю.А. Бріскін, А.В. Передерій, В.В. Строкатов]. – Львів, ЛДІФК, 1999. – 86 с.
6. Бріскін Ю.А. Спорт інвалідів / Ю.А. Бріскін. – К. : «Олімпійська література», 2006. – 263 с.

7. Григоренко В.Г. Организация спортивно-массовой работы с лицами, имеющими нарушения функций спинного мозга : Метод. рекомендации / В.Г. Григоренко, А.П. Глоба. – М. : Советский спорт, 1991. – 78 с.
8. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» (із змінами і доповненнями, внесеними Законами України від 13 жовтня 1994 року № 200/94-ВР, від 14 жовтня 1994 року № 204/94-ВР, від 12 листопада 1996 року № 481/96-ВР).
9. Класифікаційна система спорту інвалідів з ураженням опорно-рухового апарату // Українська федерація спорту інвалідів з ураженням опорно-рухового апарату, 1997. – 43 с.
10. Козьявкин В.И. Детский церебральный паралич. Медико-психологические проблемы / В.И. Козьявкин, Л.Ф. Шестопалова, В.С. Подкорытов – Львів : Українські технології, 1999. – 143 с.
11. Корольчук М.С. Психодіагностика : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / М.С. Корольчук, В.І. Осьодло; за заг. ред. М.С. Корольчука. – К. : Ельга, Ніка-Центр, 2004. – 400 с.
12. Реан А.А. Психология и психодиагностика личности. Теория, методы исследования, практикум / А.А. Реан. – СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2006. – 255 с.
13. Устав ВОЗ // Основные документы ВОЗ. – Женева, 1986. – С. 5-36. – (36-изд.).
14. Чудная Р.В. Адаптивное физическое воспитание / Р.В. Чудная. – К. : Наукова думка, 2000. – 358 с.
15. Шамова Т.И. Управление образовательным процессом в адаптивной школе / Т.И. Шамова, Т.И. Давыденко. – М., 2001. – 384 с.
16. Шипицина Л.М. Детский церебральный паралич / Л.М. Шипицина, И.И. Мамайчук. – СПб. : Дидактика плюс, 2001. – 284 с.

14.2 Допоміжна

1. Шуба В.В. Організації процесу самовиховання спортсменів-паралімпійців при використанні педагогічних умов / В.В. Шуба // Валеологія: Сучасний стан, напрямки та перспективи розвитку / XII Міжнародної науково-практичної конференції. Харків, 2014. – С. 237-240.
2. Вдовиченко Ю.А. Особенности реабилитации и построения тренировочного процесса пловцов-инвалидов с поражением опорно-двигательного аппарата / [Ю.А. Вдовиченко, Е.Г. Акоюн, В.П. Лашко] // Спортивний вісник Придніпров'я. – Дніпропетровськ, 1999. – С. 42-43.
3. Верич Г. Особенности гемодинамики у инвалидов-спортсменов с поражением опорно-двигательного аппарата / [Г. Верич, О. Луковская, Ю. Вдовиченко, О. Коваленко] // Наука в олимпийском спорте : Специальный выпуск – Киев, № 2, 2002. – С. 53-56.
4. Жиленкова В.П. Становление и развитие физической культуры и спорта инвалидов с поражением опорно-двигательного аппарата / В.П. Жиленкова // Теория и практика физической культуры. – 1998. – № 1. – С. 19-24.
5. Зуев Г.И. Социально-психологические аспекты использования адаптивных видов спорта в системе реабилитации больных ППСМ / Г.И. Зуев // Проблема лечебно-восстановительных мероприятий при ППСМ : сборник научных трудов. – Омск, 1991. – С. 34-42.
6. Организация спортивно-массовой работы с лицами, имеющими нарушения функций спинного мозга. Методические указания / [Под ред. В.Г. Григоренко, А.П. Глоба]. – М., «Советский спорт», 1991. – 89 с.
7. Основи фізичної реабілітації : Навчальний посібник / За заг. ред. Л.О. Вакуленко, В.В. Клапчука. – Тернопіль : ТНПУ, 2010. – 234 с.

8. Официальные правила по баскетболу на колясках. Перевод и издание : Украинской федерации спорта инвалидов с поражением опорно-двигательного аппарата. – Днепропетровск, 2003. – 84 с.
9. Официальные правила по волейболу сидя. Украинская федерация спорта инвалидов с поражением опорно-двигательного аппарата. – Днепропетровск, 2004. – 40 с.
10. Строкатов В.В. Задачі занять спортом з інвалідами, що мають пошкодження опорно-рухового апарату / В.В. Строкатов, Ю.А. Бріскін // «Актуальні проблеми розвитку фізичної культури і спорту у ВНЗ України». Всеукраїнська науково-методична конференція. – Львів, 1998. – С. 21-22.
11. Футбол. Правила змагань для інвалідів з наслідками дитячого церебрального паралічу. – Дніпропетровськ, 1997. – 7 с.
12. Частные методики адаптивной физической культуры : Учебное пособие / [Под ред. Л.В. Шапковой]. – М. : Советский спорт, 2004. – 464 с.

15. Інформаційні ресурси

<http://pidruchniki.ws/>

<http://ukrbukva.net/print:page,1,23237-Psihologicheskie-osobennosti-lichnostnogo-razvitiya-detej-s-narushennym-sluhom.html>